

Gaan burgemeesters Europa regeren?

If mayors ruled the world- why cities can and should govern globally and how they already do is de titel van het boek van de bekende Amerikaanse politicoloog *Benjamin Barber* dat komende herfst [2013] verschijnt. In de kolommen in deze website hebben wij al meermalen onderstreept dat in onze verstedelijkende 21^e eeuw de rol van de natiestaten wel eens overgenomen zou kunnen worden door stedelijke netwerken. Barber benadrukt in de lezingen en interviews die in de aanloop naar de publicatie van zijn boek geeft en houdt dat dit proces in feite al aan de gang is. *'Het lukt de ze [de natiestaten] niet de problemen aan te pakken als armoede en de klimaatverandering en nu de economische crisis aan te pakken. Terrorisme criminaliteit, milieuproblematiek en ziekten trekken zich steeds minder aan van de landsgrenzen. Belangrijke spelers als multinationals en banken opereren eveneens grensoverschijdend'*, aldus Barber in een interview van 20 december 2012 in De Volkskrant. Burgemeesters van grote steden komen wél met pragmatische oplossingen om bijvoorbeeld de luchtvervuiling te verminderen. De politicoloog bepleit een wereldwijd parlement van steden: *'drie bijeenkomsten per jaar van telkens 300 steden, met als doel de uitwisseling van goede ideeën'*.

Het is een tot de verbeelding sprekend idee dat zijn aantrekkelijkheid probeert te ontleen aan zijn on-ideologische pragmatisme in combinatie met het klassieke ideaal van een wereldregering, in dit geval geen wereldregering van natiestaten maar van wereldsteden. De drijvende kracht van de vereniging van steden aller landen zou in Barbers visie moeten komen van bedreigingen als klimaatswijzingen en terrorisme, maar het is zeer de vraag of een dergelijke bij uitstek negatieve drijfveer alleen genoeg is om een ontwikkeling op gang te kunnen zetten waarbij de stad politiek in de toekomst belangrijker wordt de natiestaat. In ons op deze website ontwikkelde concept van Randstad Europa [zie archief] spelen echter vooral positieve aanleidingen een rol die kunnen leiden tot nadere samenwerking tussensteden op diverse vlakken. Welke vlakken daarbij de boventoon voeren verschilt van geval tot geval - het is juist de onuitgesproken en steeds verdergaande taakverdeling tussen de diverse stedelijke clusters en binnen deze clusters tussen de diverse stedelijke agglomeraties die de stedelijke ruimtelijke configuratie in Europa van een Randstad in het groot zo bijzonder in de wereld maakt. Vergelijk deze bijvoorbeeld de situatie in Noord Amerika: sterke verstedelijking aan de oost- en de westkust, met daartussen de grote leegte van de 'prairie' in de uitgestrekte binnenlanden. Zo'n configuratie brengt een totaal andere synenergetische dynamiek met zich mee, met andere taakverdelingen en relaties tussen stedelijke clusters of het ontbreken daarvan op bepaalde gebieden.

Maar het blijft natuurlijk evenzeer de vraag of de dynamiek van Europese stedelijke configuratie in het oude continent leidt tot verhoudingen waarin de macht van natiestaten plaats maakt voor de macht van stedelijke netwerken. In deze zin is onderstaande passage te begrijpen uit de inleiding die Steven van Schuppen als moderator hield op een debat op 24 april van de Studievereniging van Europese Studies aan de Universiteit van Amsterdam met als thema De Europese identiteit in de stad:

Het is [tegen het licht van het aan de vooravond van de nieuwe tijd gegroeide Europese kerngebied van de stadsstaten] een intrigerende vraag of deze urbaan gerichte configuratie van ons werelddeel in onze 21^e eeuw opnieuw aan relevantie zou kunnen winnen – cultureel, sociaal-economisch, ruimtelijk en bestuurlijk. Een eeuw die inmiddels tot de eeuw van de verstedelijking gedoopt is. Wat heeft dat voor consequenties in dit nog steeds sterkst verstedelijkte continent waarvan de bevolking als eerste in de wereld aan het begin van deze eeuw is begonnen te krimpen - een proces dat overigens de verstedelijking volgens de historisch gegroeide ruimtelijke patronen hier eerder lijkt te versterken dan te verzwakken. Een eeuw bovendien waarin de 19^e-eeuwse Europese natiestaten, op wereldschaal relatief gering in omvang, steeds verder ondermijnd worden door de globalisering, zowel economisch als op het vlak van de digitale informatieuitwisseling. Doemt achter de horizon van het Europa het nieuwe Europa van de stedelijke netwerken op? Of zijn er op de achtergrond andere, nog veel sterkere mechanismen werkzaam, en welke dan?

Belangrijk in dit verband is de opmerking over de relatief geringe omvang van de Europese natiestaten ten opzichte van die natiestaten buiten Europa die een groeiende rol op het wereldtoneel opeisen. Wil Europa een op essentiële punten een eigen koers blijven kunnen volgen, dan is een minimum omvang van de eigen gemeenschappelijke markt nodig - een omvang van zo'n enkele honderden miljoenen inwoners. Barbers on-ideologisch pragmatische idee van een stedelijke wereldregering schiet hier tekort. Op essentiële punten staat de koers van de EU haaks op die van de VS, en dan met name op de steeds crucialer wordende punten als energie- en voedselproductie, waarbij het Europese beleid meer en meer op duurzaamheid gericht is. Duurzame voedsel- en vooral energieproductie, dat is bij uitstek het sterke punt van de 'stedelijke wadden-hanzecluster' binnen de onuitgesproken taakverdeling tussen de stedelijke clusters in Europa. Laat dit nu juist de stedelijke cluster zijn die in het volgende kwartaaljournaal [herfst 2013] in de rubriek "DOORLOPEND DOSSIER EURandstad in het groot" aan bod komt: de noordoost-Europese stedelijke as van Groningen via Bremen en Hamburg t/m Kopenhagen/Malmö.

Het interessante van deze noordoostelijke cluster is bovendien dat hier twee oude stadsstaten van weleer nog steeds zelfstandig zijn, en wel in de vorm van de Duitse Bundesländer Bremen en Hamburg, teruggaand op de vrije rijkssteden in het middeleeuwse Heilige Roomse Rijk der Duitse Natie. Als ergens voortgeborduurd zou kunnen worden op het historische Europa van de stadsstaten dan is het hier wel.

Elders in ons werelddeel lijkt het idee van de herleving van de stad als politieke 'cel' van het bestuurlijke bestel verder weg dan ooit kern en is het nationalisme aan een ogenschijnlijk onstuitbare opmars bezig. Maar misschien bedriegt de schijn hier, ook in zeer centralistische natiestaten als Frankrijk en ons eigen land. In beide landen lijken zich de allereerste scheurtjes in het nationale zelfbewustzijn af te tekenen. Zo haalt Jean Pierre Stroobants, Benelux-correspondent van het Franse dagblad *Le Monde* op 2 mei met instemming het hoofdredactioneel van *NRC/Handelsblad* naar aanleiding van de inhuldiging van Willem-Alexander aan waarin deze krant aangeeft dat in een in verwarring verkerend Nederland de nationale soevereiniteit beslist geen gelopen race is omdat Europa meer en meer politieke bevoegdheden overneemt waarmee de identiteit van het land onder invloed van de globalisering verandert. Een soortgelijke kritische analyse van de veranderende positie van de eigen Franse natiestaat is overigens hier en daar ook wel, zij het aarzelend, in de Franse pers te vinden - neem het dagblad *Libération* van een dag later. Daarin krijgt *Paul Allières*, president van de zogeheten Conventie van de Zesde Republiek [met de huidige minister van industriële vernieuwing *Montebourg* als vlaggeschip], de nodige ruimte om de staf te breken over de huidige supercentralistische en bonapartistische Vijfde Republiek. Hij vraagt zich af of dit gaullistische staatkundige relict met zijn [neo]koloniale erfenis nog wel past in een democratische Europese unie in een tijdperk van een interactieve kennismaatschappij.

Het zijn de eerste zelfkritische geluiden uit de Franse hoek, maar tot een inzicht over de rol van de stedelijke netwerken als motor van sociaal-economische laat staan staatkundige ontwikkelingen is men nog lang niet. Of het gemakkelijk zo ver zou kunnen komen, is de vraag. Dan zou namelijk ook aan het licht kunnen komen dat het vanouds landelijke en tamelijk lege Frankrijk voor en deel eerder ergens tussen de rand en het centrum dan in het centrum van het continent ligt. Dan zou ook wel weer eens een zelfde minderwaardigheidsgevoel de kop kunnen opsteken als bij de oprichting van de Derde Republiek in 1870/71 ten opzichte van het technologisch en organisatorisch veel modernere Duitsland. Tenzij de kracht van de stedelijke synergie in de EURandstad een eigen dynamiek krijgt....

Wordt ongetwijfeld vervolgd. Wij houden u op de hoogte.